

Brussel scheef bekeken

Eric Corijn

Zo wordt in dit land dus aan politiek gedaan. Al jaren staat de Brusselse wijk Kuregem op de agenda van het plaatselijke RISO en in de probleem-wijken-atlassen van Chris Kesteloot. Het is een kapotgespeculeerde buurt waarin vele sloebers een graantje wilden meepikken van de HST-verbouwing van het Zuidstation. In afwachting kunnen de armen en de werklozen zonder politieke rechten, die we "migranten" noemen, daar huizen huren. Ze zitten dan te midden van de textiel-groothandel, ook al niet bekend voor veel "wit" werk. Een wijk dus voor de grijze en de zwarte sector van de economie. En voor zover dat zichtbaar is op straat komt dat dan weer in aanmerking voor enkele miljoenen "veiligheidscontracten". Daarvoor denkt men in termen van openbare orde en repressie, van strenger optreden en meer politie: "Securegem", de operatie met een naam van een privé-bewakingsdienst. Tot de rijkswacht laat zien waarvoor rijkswachters (en para's) mentaal zijn klaargestoomd: (zeer onhandig) stoer doen. Zoals elk macho gedrag toont dat alleen de diepe onmacht van het falen. Tientallen jongeren in een kazerne opsluiten, lijfstraffen opleggen en nat spuiten... kom nou. Zelig beroep. En dat kost ons jaarlijks vele miljoenen. Maar falend beleid mag vooral niet worden toegegeven. Heb je ze zien zitten, die woelige dagen, de Van de Lanotte's, Piqué's of De Donnea's? (Misschien, hopelijk, zouden vrouwelijke politici zich in deze een ietsje

anders opstellen).

Terzelfdertijd discussieert de Brusselse regering over wat bij hen regeren in de weg staat: de taalkaders bij de brandweer en bij de administratie, de tweetaligheid van de diensten. Dat daar een probleem ligt kan niemand ontkennen: je wordt in Brussel zelden in ordentelijk Nederlands bediend. Dat is zo voor het schouwelijke taaltje waarin burgemeesters en schepenen hun nederlandssprekende inwoners papier bezorgen, tot de onkunde in hospitalen en sommige diensten. Om daar wat aan te doen zijn er in feite te weinig tweetalige franstaligen, zodat die taalkwesties directe invloed hebben op de arbeidsmarkt voor de meerderheid van de Brusselaars. En dat vinden de franstalige partijen dan terecht weer een probleem. En zo lijken in Brussel de culturele rechten telkens weer in te gaan tegen democratische meerderheidsregels en vice versa. Een patstelling die in de instellingen is ingebakken.

Ik denk dat het ontslag van VU-staatssecretaris Vic Anceaux precies dát uitdrukt: de onmogelijkheid een stedelijk beleid te voeren voor een multiculturele stad, wanneer haar instellingen gevangen zitten in een bi-communautaire constructie. Natuurlijk past dat ook in de nieuwe profilering van de Volksunie. Natuurlijk wijst dat op de moeilijkheden van een paarse coalitie, waarin niet alleen het FDF dwars ligt maar ook de neo-liberalen een onaangenaam

profiel hebben. Al een week voor dat ontslag werd de vinger op de wonde gelegd door Louis Tobback, toen hij in de Zevende Dag zijn formule van het "Europees District" lanceerde. Het is een Tobbackiaanse one-liner, die geen politieke noch een institutionele inhoud heeft. Maar het symboliseert wel de noodzaak Brussel eens opnieuw te bekijken vanuit de multiculturele realiteit.

En daar is veel, zeer veel, weerstand tegen. In 1994 deden we — samen met Dimo Kavadias — een onderzoek over de knelpunten in de toekomst van Brussel. Nog voor het eindverslag geschreven was en zonder de onderzoekers te bevragen werd het in *Le Soir*, met de steun van Piqué, bezwadderd als een "manoeuvre van de Vlamingen" (journalistieke deontologie?). Toen het rapport in twee talen bij de Brusselse regering werd afgeleverd, waren we slechts enkele weken van de gemeenteraadsverkiezingen verwijderd. De geplande persconferentie werd toen om politieke redenen uitgesteld. (Teveel stof voor politieke discussie is niet goed voor een verkiezingscampagne). Het onderzoek werd verder stilgezwegen en nooit vrijgegeven.

De diagnose was duidelijk: om historische, culturele en politieke redenen is Brussel, meer nog dan andere steden, onderhevig aan segmentatie en fragmentatie. Drie hete hangijzers moeten politiek worden uitgeklaard: de slechte (of onbestaande) participatie van de burger, het gemis aan beeldvorming en de sociaal-economische onevenwichten.

De sociale stratificatie drukt zich in Brussel sterk uit in een ruimtelijke scheiding. De immobiliënmarkt is vooral in privé handen, vandaar een grote woononzekerheid, veel speculatie en vele stadskankers. Het effect wordt nog versterkt door de ongelijke stroom in de publieke financiën door het bestaan van de 19 (rijke en arme) gemeenten. De bestemming van de publieke ruimte is in Brussel voortdurend liberaal gedacht: de verstikkende prioriteit voor de auto bijvoorbeeld. (Brussel is de VdB-cultuur en haar populistische Demaret-kloon nog niet te boven.) Een krachtig alternatief beleid is nodig om dat tijt te keren: een sociaal huisvestingsbeleid, een wijkgroenbeleid, een alternatief verkeersplan, een actief stedelijk industrialiseringsbeleid, een

tewerkstellingsbeleid voor laaggeschoolden en een beleid voor het instandhouden van de sociale voorzieningen. Dit alles stelt een probleem van politieke samenhang én van financiering. Om het eens echt over politieke alternatieven te hebben moet de politieke discussie uit haar linguïstisch carcan breken.

Segmentering en gebrek aan cohesie zijn ook de elementen van de Brusselse culturele identiteit. Vraag aan de Brusselaar zijn stad te typeren en je krijgt, in tegenstelling tot in Antwerpen, Gent of Luik, geen stadsverhalen te horen. Brusselaars kennen hun wortels, en dus hun mythen, niet. Dit is het gevolg van de feitelijke ontwikkeling van een oude Vlaamse stad tot een bijna uniform franstalige stad en nu naar een multiculturele stad. Drie ontwikkelingen maken deel uit van die trend: de inworteling van de (tweede en derde generatie) migrantenpopulatie, de Vlaamse culturele dynamiek en de groei van Brussel als internationaal centrum. Dit alles wordt nog versterkt door de mondialisering die elke grote stad cultureel ombouwt.

Twee historisch voorbijgestreefde identiteiten kunnen nu alleen nog door conservatieven worden verdedigd: Brussel als een franstalige stad met culturele minderheden of Brussel als een historisch deel van Vlaanderen. Daarin zijn het FDF en het Vlaams Blok de twee zijden van eenzelfde medaille. Niet dat dat geen deel uitmaakt van de werkelijkheid, het is alleen geen vertrekbasis voor een samenhangend project. De multiculturaliteit van de bevolking, de geografische ligging op de grens tussen de Germaanse en de Romaanse cultuurgebieden, de inbreng van de multinationale instellingen moeten als een sterk uitgangspunt worden gezien om een eigen Brusselse identiteit te vestigen op een ruimer veld dan alleen de Belgische federale staat. Daarvoor moeten de huidige taalevenwichten worden overstegen ten voordele van meertalige, interculturele werkingen.

Een dynamisch cultureel beleid, dat de communautaire aanpak zou moeten kunnen overstijgen, moet dienen om de bevolking te begeleiden in zulke multiculturele identiteitsopbouw. Laten de Brusselaars maar fiere "Zinnekes" worden, dat is interessanter dan flauwe afkooksels van Parijs. En het zou ons hier

te ver leiden een boom op te zetten over de positieve invloed die de mediterrane cultuur van de allochtonen hierbij kan hebben. (We moeten ophouden de zogenaamde migranten alleen te bekijken als “werkloze achtergestelde moslims” en oog krijgen voor enkele aspecten van hun levensstijl die een veel hogere levenskwaliteit inhouden dan de westerse prestatie-ethiek: een cultureel integratieproject voor westerlingen!). Voor zulk stedelijk cultuurbeleid zijn nodig: een accent op zichtbare culturele initiatieven waarnaar de bevolking kan refereren, de uitbouw van publieke ontmoetingsplaatsen waar mensen — ja, in de eerste plaats de intelligentia — uit de verschillende culturen uit hun isolatie en met elkaar in contact kunnen treden en tenslotte een sterke “city-image”-building niet alleen naar buiten toe maar ook naar binnen. Men zou bijvoorbeeld al kunnen beginnen “Brussel 2000” resoluut in dat kader te plaatsen en alle politieke spelletjes en evenwichtsoefeningen daarrond even te bannen. Ik zal nog eens een pleidooi schrijven voor “Brussel, hoofdstad van Europa aan de Middellandse Zee”.

Een derde luik waarop de segmentatie en desintegratie moet worden tegengegaan is de sociale en politieke inschakeling van de mensen op de woonplaats. De omvang van de stad, de structuur van de politieke instellingen (gewest, taalregimes, 19 autonome gemeenten...), de verkokering van de welzijnsdiensten, de communautarisering van het cultuurbeleid... het draagt allemaal bij tot een uiterst moeilijke burgerparticipatie. Een Brussels openbaar leven bestaat gewoonweg niet. Er is geen platform voor de discussie over het algemeen belang. Het gaat dus om meer dan het (dringend noodzakelijke) stemrecht voor een derde van de bevolking. Het gaat om meer dan de niet toegepaste taalwetten. Het gaat om de vervreemding die elke inwoner ervaart en die een gevoel van onveiligheid oplevert dat eenzijdig in een veiligheidsproblematiek wordt vertaald. In die stad voelt de meerderheid van de bevolking zich vreemd en denkt verkeerdelijk dat de Anderen wél een duidelijk zelfbeeld hebben. (En dat werkt pas racisme in de hand: de angst voor een superieur genieten in de andere cultuur.)

Er moet ook worden gewerkt aan een participatie op wijkniveau. Dat stelt het probleem van de integratie van de (eerste lijns-)diensverlening, zowel op het vlak van de gezondheidszorg, de sociale zekerheid als dat van het cultureel- en vormingswerk. Dat stelt (nogmaals) het probleem van de politieke rechten van de burgers, van de inspraakprocedures, van de nabijheid van vertegenwoordigende instanties.

Zulk beleid moet wel samenhangen met het grootstedelijk niveau (het gewest dus). Het is overduidelijk dat 19 eenheden met gemeentelijke autonomie daarvoor een slechte tussenschakel zijn. Heel wat bevoegdheden moeten worden overgedragen naar het stadsgewest enerzijds en naar een lager niveau dichter bij de leefwereld van de mensen anderzijds. Dat dit geen klassieke fusie van gemeenten is spreekt voor zich. Het zou bijvoorbeeld gek zijn van 19 over te gaan tot zeg maar 8 eenheden met dezelfde autonomie. En je kan evenmin Molenbeek financieel aan Woluwe koppelen of Anderlecht aan Ukkel. Het gaat er precies om een geïntegreerd beleid mogelijk te maken en daarvoor een democratische legitimiteit te vinden. De huidige structuur staat dat in de weg.

Zoekt men in Brussel naar duurzame oplossingen dan moet er ook een nieuwe politieke cultuur komen, die eigen is aan de stad en dus geen afgeleide is van de andere landsgedeelten. Daarin moet worden gepraat over een echt stadsproject en niet over een optelsom van bevoegdheden van 19 burgemeesters en schepenen, van twee gemeenschappen met hun cultuurbeleid, van een gewest, van Vlaanderen en Wallonië, van een federale regering, van Europa... Stel de politieke instellingen maar eens ter discussie! In zulke open discussie is er ook plaats voor taboes als de grenzen van Brussel, de faciliteiten, de eentalige lijsten en noem maar op. In die discussie moet de meervoudige identiteit van de mensen een uitgangspunt zijn: Brusselaars zijn niet alleen Vlaming of Franstalig of migrant, ze zijn ook jong of oud, arbeider of ondernemer, geschoold of niet, progressief of conservatief... Je zou in een open discussie nog vermeld staan van de mogelijke allianties. We moeten de dingen soms ook eens van opzij bekijken.